

Nederland telt meer dan 7100 kerkgebouwen, waarvan een groot aantal door ontkerkelijking en andere maatschappelijke trends te maken krijgt met leegstand en herbestemming. Veel mensen zien het kerkgebouw als integraal onderdeel van de identiteit van hun dorp, wijk of stad. Tegelijkertijd vinden veel organisaties die deze gebouwen beheren het moeilijk om ruimte voor (sociale) innovatie te creëren en is er een grote culturele kloof tussen het 'religieuze en erfgoed establishment' en nieuwe, voornamelijk jongere doelgroepen.

Hoe koppel je de kerkgebouwen van Nederland betekenisvol aan een snel veranderende maatschappij? Dit is de centrale vraag die ten grondslag ligt aan platform 'de Kerkvernieuwers'. Met kennis, expertise en ideeën alleen kom je er in onze optiek niet. Wij geloven dat het werken aan vertrouwen tussen mensen met verschillende visies, belangen en achtergronden cruciaal is in het vinden van maatschappijgerichte en toekomstbestendige oplossingen voor de kerkgebouwen van Nederland. Wij proberen hier een bijdrage aan te leveren door de dialoog aan te jagen middels publicaties, het doen van eigen onderzoek en het initiëren van publieke programma's.

Wij, initiatiefnemers Sander Ummelen, Stephan Ummelen en Ankie Petersen, leggen onze focus op de context waarbinnen nieuwe initiatieven de ruimte krijgen en waar een goed gesprek over de toekomst van onze kerkgebouwen constructief kan plaatsvinden. Dat betekent veel aandacht voor het proces en de dialoog, waarbij we in onze activiteiten hele duidelijke uitgangspunten hanteren. Dit zijn de 10 geboden van de Kerkvernieuwers.

(Festival “Alleen op Vakantie”, Jacobikerk Utrecht)

Het 1e gebod: Maak het leuk en informeel.

Wat bedoelen we daarmee?

‘Religieus erfgoed’ is voor veel direct betrokkenen een kwetsbaar onderwerp. Voor sommige andere mensen is het zelfs helemaal geen onderwerp, totdat er in de lokale krant ineens wordt aangekondigd dat er in de kerk waar het halve dorp is getrouwd ineens luxe appartementen worden gebouwd...

Kortom, verschillende mensen hebben verschillende beelden bij wat een kerkgebouw mag en zou moeten zijn. Eigenaarschap van de gebouwen kent daarnaast vaak een belangrijke informele dimensie. Omwonenden vinden namelijk vaak dat de kerk ‘ook een beetje van hen’ is, terwijl het bisdom daar vaak heel anders in staat.

Een goed gesprek over kerken kenmerkt zich dan ook met allerlei gevoeligheden die bij aanvang al kunnen zorgen voor een terughoudende en bedrukte sfeer. Niet bepaald een aantrekkelijk vooruitzicht voor nieuwe mensen die je bij het onderwerp probeert te betrekken.

Wij geloven dat je een constructief gesprek over de toekomst van kerkgebouwen pas goed kan voeren als dat in de juiste sfeer gebeurt. Het moet voor mensen niet alleen zinvol, maar ook leuk zijn!

Hoe passen we dat zelf toe?

Allereerst door een constructieve en positieve grondhouding aan te nemen; de sfeer die wij als platform willen creëren moet uitnodigend en informeel zijn, zodat mensen zich prettig genoeg voelen om zichzelf te zijn en hun ideeën te delen met anderen. Wij doen dit door elke bijeenkomst, digitaal of fysiek, enthousiast en positief te openen. Ook heten wij nieuwe mensen altijd persoonlijk welkom door ze even bij naam te noemen; dit soort kleine gestes van erkenning doen heel veel voor de sfeer en scheppen direct een persoonlijke band.

Tijdens onze eigen projecten zorgen we ook voor veel aandacht voor alle betrokkenen; naast de werkzaamheden die wij als projectteam uitvoeren is er veel ruimte voor informeel onderling contact en leuke ontmoetingen, zoals ons etentje met Erfgoed Jong in Hotel Bunk (een herbestemde kerk in Utrecht).

Wat levert het op?

Positiviteit, een open houding bij anderen en de ruimte om échte gesprekken te voeren.

(kickoff bijeenkomst De Week van het Rotterdamse Kerkgebouw, Waalse Kerk)

Het 2e gebod: Betrek jezelf bij de ander.

Wat bedoelen we daarmee?

Als het over participatie gaat, beginnen we meestal met het stellen van deze vraag: “Hoe betrekken we mensen bij ons?” Wij draaien dat graag om, door een andere vraag te stellen: “Hoe betrekken we onszelf bij de ander?”

Dit geldt niet alleen voor de manier waarop wij zelf binnen het platform acteren, maar ook voor de manier waarop wij participatie proberen te faciliteren voor anderen.

Hoe passen we dat zelf toe?

Wij dagen beheerders en eigenaren van kerkgebouwen graag uit om na te denken over wat het kerkgebouw voor de ander betekent en kan betekenen, en daarna pas na te denken over hoe je de ander kan bereiken en binden. Van “wat hebben wij nodig”, naar “wat kunnen wij iemand anders bieden”.

Wat levert het op?

Deze aanpak resulteert in een heel ander vertrekpunt voor alle betrokkenen, want “Hoe kunnen we ons religieus erfgoed inzetten om van betekenis te zijn voor jongeren?” is een veel relevantere vraag om te stellen als je op zoek bent naar nieuwe inzichten en denkrichtingen in het bereiken en binden van diezelfde jongeren. Het opent nieuwe deuren voor de manier waarop je jezelf organiseert, onder andere door het aanstellen van een ‘jongerenbestuur’ dat eigen financiële middelen en het helder mandaat van het hoofdbestuur heeft om autonoom activiteiten te organiseren. Een goed voorbeeld hiervan is ‘Board with Church’, het onafhankelijke jongerenbestuur van de St. Stevenskerk in Nijmegen.

Het 3e gebod: Werk en creëer samen.

Wat bedoelen we daarmee?

People own what they create. Dit betekent dat als je wilt dat mensen écht om iets gaan geven, ze ook een écht zichtbaar aandeel moeten hebben in de totstandkoming ervan. Co-creatie is momenteel hot, en met goede reden. Je moet alleen wel goed weten waar je mensen precies voor uitnodigt en het moet duidelijk zijn wat je precies van ze vraagt. Goede verwachtingen scheppen én managen is essentieel.

Hoe passen we dat zelf toe?

Voor de Week van het Rotterdamse Kerkgebouw vroegen wij de kerken van Rotterdam zelf een publieksactiviteit te bedenken en toe te voegen aan het weekprogramma. We daagden beheerders en eigenaren van kerkgebouwen uit om zelf met ideeën te komen, en communiceerden vanaf het begin direct heel duidelijk over ieders rol in het proces. Ook de kaders voor deelname werden vanaf het begin al duidelijk neergezet:

- de activiteit moet cultureel of maatschappelijk van aard zijn;
- de activiteit moet toegankelijk en relevant zijn voor een breed publiek;
- de activiteit moet plaatsvinden in of om een Rotterdams kerkgebouw.

Participatieve trajecten zijn vaak enorm kwetsbaar; je hebt immers nooit 100% controle over de uitkomst. Wij zijn daarom altijd heel eerlijk over wat we wel (onze inzet) en niet (een concreet resultaat) kunnen beloven.

Wat levert het op?

Bij dit specifieke project hebben zich inmiddels 20 kerken aangesloten die pro-actief de verbinding met culturele en maatschappelijke initiatieven in hun wijk en stad opzoeken. Door onze bottom-up aanpak ontstaan er tegelijkertijd ook nieuwe verbindingen tussen de verschillende kerken onderling. Daarnaast wordt een vertrouwensband opgebouwd tussen de kerken en de gemeente waar alle betrokken partijen ook na de lancering van het publieksprogramma nog de vruchten van kunnen plukken.

(Aankondiging De Week van het Rotterdamse Kerkgebouw)

Het 4e: Bouw aan een divers en breed netwerk.

Wat bedoelen we daarmee?

Besturen van kerken of stichtingen die zich bekommeren over het beheer van kerkgebouwen hebben vaak een homogene samenstelling, met name qua cultuur en leeftijd. Dit gegeven zorgt er voor dat het al snel ontbreekt aan nieuwe ideeën en dat het aanboren van nieuwe netwerken en doelgroepen lastig is. Juist door mensen met een andere achtergrond, leeftijd, culturele interesse of visie te betrekken en een podium te bieden kan je je als bestuur verrijken met allerlei nieuwe ideeën en inzichten die, vertaald in de juiste acties, het maatschappelijke fundament onder het kerkgebouw flink kunnen verstevigen.

Hoe passen we dat zelf toe?

Door continu en pro-actief als 'matchmaker' te opereren tussen de overheid, religieuze instellingen, de culturele sector, ondernemers en betrokken burgers. Dit doen we op persoonlijk niveau; in onze optiek zijn het uiteindelijk altijd individuen die het verschil maken. Ons platform en onze activiteiten fungeren hierin als 'neutrale grond' (wij zijn zelf namelijk nergens van). Wel fungeren wij met onze eigen projecten als aanjager van verandering en actie, waarbij we allerlei verschillende doelgroepen blijven prikkelen, uitdagen en verbinden tot er iets wezenlijks gebeurt.

Wat levert het op?

Uiteindelijk moet een diverser netwerk dat duurzaam verbonden is aan het kerkgebouw leiden tot een betere positie en draagvlak voor het gebouw als plek van betekenis in de stad, wijk of dorp.

Het 5e gebod: Laat de ander 'shinen'.

Wat bedoelen we daarmee?

Wij doen er als platform alles aan om te zorgen dat inspirerende verhalen hun weg vinden naar een breed publiek, om zo de dialoog inhoudelijk te blijven verrijken. Goede voorbeelden van innovatie en participatie verdienen een podium, en wij vinden dat wij dat moeten bieden. Het gaat daarbij niet om het verhaal van de Kerkvernieuwers, maar om het verhaal van de ander.

Hoe passen we dat zelf toe?

Door digitale meetups en fysieke bijeenkomsten te organiseren waar de inspirerende verhalen over vernieuwende initiatieven in en om kerkgebouwen centraal staan. Wij bieden het podium, maar het zijn de mensen en initiatieven 'uit het hele land' die we in de spotlight zetten. Door deze mensen een voor een aan ons platform te binden bouwen we langzaam maar zeker een breed en divers netwerk van betrokkenen op, om samen te zorgen voor betekenisvol en toekomstbestendig gebruik van onze kerkgebouwen.

Wat levert het op?

In de anderhalf jaar dat wij als platform actief opereren, hebben we een bestand van 400 mailadressen weten op te bouwen dat wij tweemaandelijks op de hoogte brengen van onze activiteiten en projecten. Verder heeft onze LinkedIn pagina, waar we inspirerende verhalen van inspirerende en vernieuwende initiatieven delen, nu ongeveer 900 volgers. Wij staan hierdoor direct in contact met onze meest relevante doelgroepen, wat het organiseren van mensen voor nieuwe projecten een stuk makkelijker maakt.

Kan *placemaking* kerkgebouwen nieuw leven inblazen?

Ontmoet ANNA & andere kerkvernieuwers tijdens onze meetup

Donderdag 12 november om 15:30, meld je aan via:

www.kerkvernieuwers.nl/meetup

Het 6e gebod: Spreek de juiste (beeld)taal.

Wat bedoelen we daarmee?

Tussen de verschillende doelgroepen (ambtenaren, erfgoedexperts, religieuze gemeenschappen en cultureel ondernemers bijvoorbeeld) ontstaat dikwijls ruis over woorden en termen. Zo hoef je niet te verwachten dat een lid van de kerkenraad precies weet wat het Verdrag van Faro is, en een cultureel ondernemer weet niet altijd exact wat een kosten precies is of doet.

Het beheersen van 'jargon' van de verschillende betrokkenen is belangrijk bij het innemen van een faciliterende rol, zodat je als een soort 'vertaler' tussen verschillende werelden kunt optreden. Om raakvlakken te creëren kan je het tegen een jonge wereldverbeteraar beter over 'sustainability' hebben, terwijl je met een ervaren bestuurder van een protestantse gemeente over 'rentmeesterschap' praat. Als je dat haakje eenmaal hebt kan je gaan werken aan onderling vertrouwen. Hetzelfde principe geldt ook voor het gebruiken van de juiste beeldtaal, die goed moet aansluiten bij de beleving van de doelgroep die je probeert te bereiken.

Hoe passen we dat zelf toe?

We maken ons de beleidstaal van de overheid, het woordgebruik van religieuze instituten en andere groepen zoals ondernemers en maken deze taal zoveel mogelijk eigen. Daarnaast passen wij ons (beeld)taalgebruik aan op de doelgroep die we proberen te betrekken. De beste manier om dat te doen is om iemand uit de doelgroep op dit vlak zelf de regie te geven, zoals wij hebben gedaan in aanloop naar ons festival "Alleen op Vakantie". Tijdens dit project is het taal/beeld concept ontwikkeld door leden van Erfgoed Jong (23 - 29 j/o) en ontwerper Annefleur Schut 25 j/o).

ERFGOED JONG &
DE KERKVERNIEUWERS
presenteren:

In samenwerking met ViaJacoby

AANMELDEN: ALLEENOPVAKANTIE@KERKVERNIEUWERS.NL

PROGRAMMA: WWW.KERKVERNIEUWERS.NL/ALLEENOPVAKANTIE

<30 JAAR: GRATIS ENTREE. ANDERS €10,-

ALLEEN OP VAKANTIE

FESTIVAL OVER DE TOEKOMST
VAN ONZE KERKGEBOUWEN

ZATERDAG **23** OKTOBER
Jacobikerk Utrecht | 13 - 16 uur

mede mogelijk gemaakt door
HET FONDS VOOR CULTUURPARTICIPATIE

(voorbeeld van beeldtaal voor ons festival, voor en door jongeren)

Wat levert het op?

Een beter fundament voor het aangaan van constructieve en duurzame relaties op basis van wederzijds respect en vertrouwen. Als seculier platform lijken wij door deze aanpak goed in staat om relaties op te bouwen met religieuze instellingen, waardoor het toewerken naar gezamenlijke doelstellingen (met bijvoorbeeld de gemeente) een grotere kans van slagen heeft.

Het 7e gebod: Versterk de zachte stem.

Wat bedoelen we daarmee?

In de maatschappelijke dialoog rondom leegkomende kerkgebouwen horen we, ondanks de beste intenties van alle betrokkenen, toch nog vaak dezelfde stemmen: van programmaleider bij de rijksoverheid, tot professor aan de universiteit tot de directeur van het cultuurfonds. De dialoog over de toekomst van onze kerkgebouwen blijft daardoor beperkt tot een te kleine en homogene groep professionals en experts, terwijl de echte uitdaging ligt in het betrekken van de brede maatschappij.

Hoe passen we dat zelf toe?

Door tijdens onze evenementen en bijeenkomsten een podium te bieden aan goede initiatieven en ideeën en deze voor het voetlicht te brengen bij hen die een verschil kunnen maken. Zo zochten wij in ons onderzoek naar jongerenparticipatie in het kader van het Verdrag naar Faro vooraf al expliciet de samenwerking op met Erfgoed Jong, omdat wij ook vinden dat de stem van 'de jongere' momenteel onvoldoende gehoord wordt. Dit is problematisch, omdat het juist de jongeren zijn over wie het gaat met betrekking tot toekomstig gebruik van kerkgebouwen.

Wat levert het op?

We hebben door ons project een vijftal jonge erfgoedprofessionals leren kennen die we (hopelijk) nog enthousiaster hebben gemaakt om zich in te zetten voor het toekomstig gebruik van kerkgebouwen. Daarnaast heeft de samenwerking gezorgd voor een veel groter bereik van jongeren, doordat onze content via Erfgoed Jong en haar leden in nieuwe netwerken terecht komt (oa door inzet van hun social media kanalen).

(logo netwerk Erfgoed Jong)

Het 8e gebod: Faciliteer de ander, maar sta zelf ook ergens voor.

Wat bedoelen we daarmee?

Jezelf inzetten voor andermans zaak is een nobel streven, maar je raakt mensen pas echt op het moment dat je iets van jezelf toevoeg en je met je eigen ideeën en standpunten ergens voor gaat staan. Er is niets inspirerender dan iemand die zich met hart en ziel inzet voor iets waar hij of zij in gelooft, wij geloven daarom dat je zelfs in een informele, prettige en neutrale ruimte wel degelijk zelf ook iets moet inbrengen.

Hoe passen we dat zelf toe?

Wij hebben ons platform na veel wikken en wegen de Kerkvernieuwers genoemd, juist omdat wij staan voor innovatie, vernieuwing, ontwikkeling en experiment. Wij bekennen hiermee expliciet kleur; daardoor zijn wij ook een stuk minder aantrekkelijk voor mensen en organisaties met een conservatieve inborst. Dit is een bewuste keuze, want de mensen die zich wel aan ons binden delen de wil om de dialoog op een open en nieuwsgierige manier met elkaar te voeren, met als doel om een wezenlijke verandering te bewerkstelligen.

Wat levert het op?

Als je je krachtig maar kwetsbaar opstelt door je uit te spreken over hoe jij dingen ziet, kunnen anderen zich hiertoe verhouden. Daarnaast raak je sneller aan de kern van wat mensen motiveert. Als je niet alleen faciliteert, maar de ander ook echt weet te raken en inspireren ben je als platform (of erfgoedexpert of professional of ambtenaar) voor de ander niet alleen handig. Je kan je dan zelfs onmisbaar maken.

Het 9e gebod: Ga daar waar de energie is.

Wat bedoelen we daarmee?

Ons platform drijft op creativiteit, idealisme en de intrinsieke motivatie om iets voor de maatschappij te betekenen. Wij zoeken mensen met eenzelfde drive en passie om samen iets van waarde te creëren. In onze zoektocht naar partners en bondgenoten letten wij op waar en bij wie de energie zit, om deze te bundelen en te kanaliseren richting iets nuttigs en inspirerends.

Hoe passen we dat zelf toe?

We beginnen meestal met het pitchen van een onuitgewerkt idee, en niet met een heel concreet plan. We 'leggen het in de week' en toetsen wat de reactie hierop is. Als er weinig enthousiasme lijkt te zijn voor het idee of de intrinsieke motivatie lijkt te ontbreken om tijd en energie in een samenwerking te steken, zijn wij geneigd verder te zoeken.

Dit betekent dat wij dus niet eerst een project bedenken, laten financieren en dan pas mensen erbij zoeken, maar dat we dat andersom doen. We organiseren dus eerst de mensen, en daarna pas het project daar omheen.

Wat levert het op?

Tot nu toe heeft het ons hele blije samenwerkingspartners opgeleverd en een stevig netwerk van mensen waar we een beroep op kunnen doen om deel te nemen aan onze initiatieven. Het programma voor ons festival dat wij op 23 oktober organiseren bestaat in zijn geheel uit vrijwilligers, die allemaal een inhoudelijk onderdeel bijdragen aan iets wat ze zelf belangrijk vinden: van een organist die een muziekquiz organiseert tot een yoga instructeur die een meditatie workshop verzorgt.

Vanuit het subsidiegeld dat wij hebben ontvangen dekken wij de kosten die de deelnemers maken en proberen wij voor alle betrokkenen op andere manieren van toegevoegde waarde te zijn (exposure, professioneel fotomateriaal, toegang tot ons netwerk, etc).

(podcast opnames tijdens 'Alleen op Vakantie', Jacobikerk Utrecht)

Het 10e gebod: Breng jezelf mee.

Wat bedoelen we daarmee?

Veel mensen die wij in het veld treffen werken vanuit een bepaalde functie aan projecten in en om kerkgebouwen, waarbij de ambtenaar, lid van de kerkenraad of projectmanager van een vastgoedontwikkelaar bepaalde belangen vertegenwoordigen. Op zich niks mis mee, maar daardoor kan het gesprek wel blijven hangen in het 'functionele' en komt een open, eerlijk en diepgaand gesprek niet altijd op gang. Want wat wil iedereen nu eigenlijk echt bijdragen, en waarom?

Wij geloven dat mooie dingen juist tot stand komen als je je eigen persoonlijkheid, visie en ideeën laat gelden, waarbij je je functie inzet als hulpmiddel en niet als keurslijf. Want echt betekenisvolle relaties bouw je op persoonlijke titel.

Hoe passen we dat zelf toe?

Als uitvoerende projectgroep gebruiken we binnen de Kerkvernieuwers geen functies, en proberen we het definiëren daarvan zoveel mogelijk te vermijden. Wij worden door onze relaties dus liever niet gezien als erfgoedexpert, community manager of organisatieontwikkelaar, maar als Ankie, Sander en Stephan: liefhebbers en voorvechters van betekenisvol en maatschappijgericht gebruik van kerkgebouwen.

Door onszelf en onze persoonlijkheden vol in de strijd te gooien, creëren we de ruimte voor anderen om dat ook te doen. Wij willen namelijk heel graag weten wat iemand echt wil en denkt en niet wat iemand denkt dat hij of zijn vanuit zijn of haar functie hoort te zeggen. Toekomstgericht denken en handelen vergt naast visie ook het lef om, wanneer de kans zich voordoet, de status quo uit te dagen. Je kan kwetsbare, complexe en belangrijke processen nu eenmaal niet enkel de toekomst in managen.

Wat levert het op?

Een mooie en betekenisvolle toekomst voor onze kerkgebouwen:)

(studievereniging InDialoog tijdens 'Alleen op Vakantie festival, Jacobikerk Utrecht)